

Restaurering av båtdraget til Hovednøstet

Årsberetning 2010 Stiftelsen Fjelberg Prestegard

- 576 overnattingsdøgn
- Refugium for barnebokforfatter
- Restaurering av Bislaget
- 14. dagers malerkurs
- Sommerbryllup
- Litteraturseminar
- Utstillinger
- Omvisninger
- Geologiens dag

Malerkurs i Atelieret s. 12

Veteranbåten «Valentine» s. 18

Stor aktivitet og dobling av eget bidrag til drift og vedlikehold

Børs og katedral må henge sammen! Det er gledelig at vi langt på vei har lyktes i vår «både-og filosofi»: økt fokus på aktiviteter knyttet til refugie virksomheten, og større egen-dekning. Mens aktivitetene i 2009 ga et netto-bidrag på vel 90 tusen kroner ble resultatet for inneværende år mer enn det dobbelte. Det er langt over det verts- og fylkeskommunen samlet yter!

En rekke kunstnere og forfattere har i større grad benyttet anlegget (til subsidierte priser), en kunstutstilling stod montert i Almuestuen hele sommeren og vi kunne notere ledergrupper fra lensmenn og proster som nye brukere. Spennende og inspirerende!

Vi må understreke at det er nesten umulig å forutse aktiviteter og bruk et år på forhånd. Men det er tydelig at prestegården nå begynner å bli kjent langt ut over «landegrensene»....

Omsider ligger Fjelberg prestegard nå også ute på Hordaland Fylkeskommunes «Kulturnett».

Omvisningene i prestegården blir i all hovedsak også supplert med omvisning i kirken, og de uløste gåtene knyttet til Rubens' altertavlebilde vekker stadig stor interesse (se egen omtale i beretningen).

Geologiutstillingen i Bispestove er fornyet med bilder og detaljtekster fra artikkelen til Inge Aarseth, som er beskrevet senere i denne beretningen.

En viktig detalj fra presten Korens påbygging i 1840-årene. Tømmerveggen ble lagt bak de opprinnelige navhodene.

Bislaget til Hovedhuset fullført for egen regning

Restaureringen var basert på ark. Per Griegs oppmålingstegninger fra 1927. Fylkeskommunen avsto nye tilskudd til ferdiggjøringen av Bislaget, utenfor kjøkkendøren i nordgavlen på Hovedhuset. Men vi valgte å fullføre prosjektet med egne midler. Arbeidet ble fullført tidlig på våren.

Arkitekt Bjørn Arve Lunde og Ingemund Gjærde planla restaureringsarbeidet på ettersommeren. Det er ønskelig å beholde sporene fra det gamle anlegget.

Restaurering av båtdraget til Hovednøstet

For båtdraget til Hovednøstet fikk vi et tilskudd på ti tusen kroner fra Hordaland Fylkeskommune. Dette arbeidet startet opp i løpet av høsten i samarbeid med arkitekt Bjørn Arve Lunde. Ingemund Gjærde var utførende håndverker. Osp er det anbefalte trevirke, og dette ble fremskaffet av AG Tre på Arnavik.

Ospetrær ble hugget på Halsnøy og arbeidet med båtdraget kom i gang i løpet av høsten.

Om å gi - og å ta

I 2010 tilførte Stiftelsen Fjelberg Prestegard det offentlige til sammen kr. 126.920 i moms og avgifter!

Hordaland Fylkeskommune ga i beretningsperioden et driftsbidrag på kr.125.000 mens bidraget fra Kvinnherad kommune ble økt fra 40.000 til 50.000 kroner.

Bidraget fra egne arrangementer og leie utgjorde kr. 180.705 netto.

Fylkeskommunen ga, gjennom staten, et tilskudd på kr. 50.000 til restaureringen.

Til restaurering av båtdraget til Hovednøstet ga Fylkeskommunen kr. 10.000.

Vi fikk avslag på flere søknader om tilskudd fra private fonds.

I 2010 investerte vi kr. 273.859 i restaurering av prestegården.

Årsresultatet viser et underskudd på kr. 36.118 som dekkes av opptjent egenkapital.

Stiftelsen har selv påkostet sluttarbeidet med restaurering av Bislaget.

Stiftelsen betalte kr. 122.720 i moms og kr. 4.200 som avgift til Lotteri- og Stiftelsestilsynet. *Det betyr at Stiftelsen tilførte det offentlige til sammen kr. 126.920.*

Vi håper alle disse tallene er med når politikere og andre vurderer betydningen av det nasjonale kulturminne Fjelberg prestegard.

Til et fremtidig bokprosjekt om Stiftelsen Fjelberg prestegard overførte Truls Grung kr. 14.000 etter salg av boken «Sunnhordand i gamle dagar».

Avsetningen til bokprosjektet har dermed kommet opp i kr. 44.000

Arbeidet med finansiering av sprinkleranlegget har tatt mye tid og er langt fra løst!

Nøkkeltall

Resultatregnskap

	2010	2009
Driftsinntekter	497 108	536 577
Driftskostnader	540 536	496 447
Driftsresultat	- 43 428	40 130

Resultat av finansposter	7 310	14 552
Årsresultat	-36 118	54682

Balanse

	2010	2009
Anleggsmidler	1 161 380	1 161 380
Omløpsmidler	334 212	502 581
Eiendeler	1 495 592	1 663 961

Egenkapital	1 486 536	1 522 654
Gjeld	9 056	98 694
Gjeld og egenkapital	1 495 592	1 663 961

Det ble holdt ett styremøte og en rekke enkeltkonsultasjoner i beretningsåret. Samarbeidet med sognerådet og kommunen fungerer godt. Ingemund Gjærde har vært engasjert til restaurerings- og løpende vedlikeholdsarbeider. Jorunn Landa har sørget for vask og sengetøy. Even Landa er tilsynshavende for Stiftelsen. Truls Grung har fungert som daglig leder og restaureringsansvarlig.

I 2010 har styret bestått av Leif Kahrs Jæger (formann), Arne Sælen, Arve Fosse og Rolf Arne Birkeland, med Lars Hvidsten, Knut Ormhaug, Ingve Berge og Anders Nordhus som varamenn.

STYRETS ÅRSBERETNING 2010

Virksomhetens art og sted

Stiftelsen Fjelberg Prestegård skal foreta istandsettelse og vedlikehold av bygningene på prestegården og administrere bruken av dem. Bygningene skal istandsettes i samarbeid med representanter for Riksantikvaren og Fylkeskonservatoren i Hordaland for å bli tatt vare på i fremtiden. Bygningene skal benyttes til kirkelige, vitenskapelige, kulturelle og sosiale formål, kurs- og konferansevirksomhet, samt arrangementer for lokalbefolkningen. Stiftelsen har sekretariat hos Fortidsminneforeningen, Klostergaten 28, 5005 Bergen.

Fortsatt drift

Stiftelsen har foretatt planlagt restaurering og vedlikehold i 2010. Forutsetningen om fortsatt drift er til stede og lagt til grunn ved utarbeidelsen av årsregnskapet.

Årsregnskapet

Regnskapet for 2010 er gjort opp med et underskudd på kr. 36.118,-. Styret anser både egenkapitalsituasjonen og likviditeten som tilfredsstillende.

Arbeidsmiljø/likestilling

Styret anser arbeidsmiljøet for tilfredsstillende. Styret har fire mannlige styremedlemmer. Det har ikke vært ulykker eller sykefravær i stiftelsen i 2010.

Ytre miljø

Stiftelsen har ingen virksomhet som påvirker det ytre miljø.

Fremtidsutsikter

Stiftelsen vil fortsette sitt aktive engasjement for utvikling av samarbeidsrelasjoner med andre kulturinstitusjoner og lokale interessegrupper.

576 overnattingsdøgn i prestegården

I løpet av 2010 avviklet vi 24 arrangementer med totalt 550 besøkende og 576 overnattingsdøgn. Dette vurderer vi som tilfredsstillende. Bruken må til enhver tid tilpasses slitasjen på det fredete anlegget.

Sesongen startet med et ukesopphold for forfatteren Lina Undrum Mariussen i mars.

Hun skriver på en diktsamling som forhåpentligvis ser dagens lys i 2011.

Til stiftelsen

Noen ord om min faglige bakgrunn: jeg har en mastergrad i litteraturvitenskap fra NTNU Trondheim, og har to års forfatterstudier bak meg fra henholdsvis forfatterstudiet i Bø og forfatterstudiets ferdypning i Tromsø. Jeg har sittet som medredaktør i litteraturtidsskriftet Nordahl & efft. i perioden 2005-2009, og har i flere år vært aktiv arrangør av og bidragsyter under litteraturarrangementene til kulturfestivalen Volum i Elverum, hvor jeg kommer fra. I januar 2010 mottok jeg et stipend på kr. 25.000,- fra Sparebanken Hedmarks Kunstfond for å fordjupe meg i egen skriving. Deler av disse midlene brukte jeg til å ta ut permisjon fra jobben min og betale for et skriveopphold på Fjelberg prestegård. Jeg arbeider med ei diktsamling som etter planen skal komme ut i 2011, og

fant godt og stille arbeidsmiljø på Fjelberg, med fine turmuligheter. Noen lure litterære tanker har nok dukka opp både ved pulten på presten de Seues rom, i grua på kjøkkenet inntil peisvarmen, og under vandringa rundt på øya. Så får vi se hvordan det hele til slutt blir sendt ut på papir og mellom permer!

Jeg er sekretær for Kulturdepartementets jury for priser til barne- og ungdomslitteratur, og holder kontakt med alle norske forlag som sender inn bøker til vurdering av juryen.

Politiseminar

I midten av april var en ledergruppe fra Haugaland og Sunnhordland politidistrikt på seminar. Om den foreslåtte fartskontrollen på bygdeveien ble gjennomført vites ikke!

Reidar Gaupås, lensmann i Karmøy lensmannsdistrikt, Bernt Norvalls, politioverbetjent - leder av PST/Utlendingsenheten, Modolf Haraldseid, administrasjonssjef, Edgar Mannes, politiinspektør - leder av Felles operativ enhet Kaare Songstad, politimester, Odd Harald Hovland, lensmann i Stord lensmannsdistrikt, Ingvar Gjærde, lensmann i Etne/Vindafjord lensmannsdistrikt Foran: Gro Rossehaug - politiinspektør - leder av Påtaleenheten.

De av ledergruppen som ikke var til stede: Jørn Olav Schjelderup, politistasjonssjef Haugesund politistasjon, Rune Hollekim, lensmann Sauda/Suldal lensmannsdistrikt.

Billedkunstnere

Den 12.mai åpnet vi utstilling for billedkunstneren **Björg Lien Hanssen**.

22 arbeider ble presentert i Almuestuen.

Utstilling med maritimt preg

Björg Lien Hanssen med base på Brattholmen utenfor Bergen åpna denne veka utstillinga si ved Fjellberg prestegard.

Utstillinga blir hopenvis heitt til 1. august, og det vil sikkert vere gode høve til å bli med og bli til Björg Lien Hanssen i sjar av sommarstevnet. Utstillinga er open sjar rundt.

Sjar er faktisk Björg Hanssen stiller ut bilde sine på Fjellberg, og Kunstakademiet har under anledning av utstillinga utgitt ei veka. Det er sjøen som er tema, og det er sjøen som er tema for alle bilde sine. Det er sjøen som er tema for alle bilde sine. Det er sjøen som er tema for alle bilde sine.

Alle bilde i denne utstillinga har eit maritimt preg over seg. Det er sjøen som er tema for alle bilde sine. Det er sjøen som er tema for alle bilde sine. Det er sjøen som er tema for alle bilde sine.

Ulike teknikkar

Sjar er det som er tema for alle bilde sine. Det er sjøen som er tema for alle bilde sine. Det er sjøen som er tema for alle bilde sine.

SPILLER UTT

Utstillinga si ved Fjellberg prestegard er open sjar rundt.

Björg Lien Hanssen, fødd i Solund, Ytre Sogn, men har det meste av sitt voksne liv bodd andre steder. De siste 25 åra har hun bodd på Brattholmen i Fjell kommune utenfor Bergen.

2 års utdanning kveldsskole ved Kunstskolen i Trondheim, men hovedsakelig fra 4 år ved Kunstakademiet i Trondheim og Vestlandets Kunstakademi, Bergen i åra 1979 –1983.

Har tidligere vært representert på kollektivutstillinger i Bergen og Fjell, og hatt separatutstillinger i Bergen og Solund. De siste tre åra har hun hatt fire større og mindre utstillinger. I mars 2008 hadde hun separatutstilling på Galleri Haganes, Straume.

Billedkunstner **Marit Opdahl** hadde en liten samling i begynnelsen av mai

Maleriutstilling
Björg Lien Hanssen

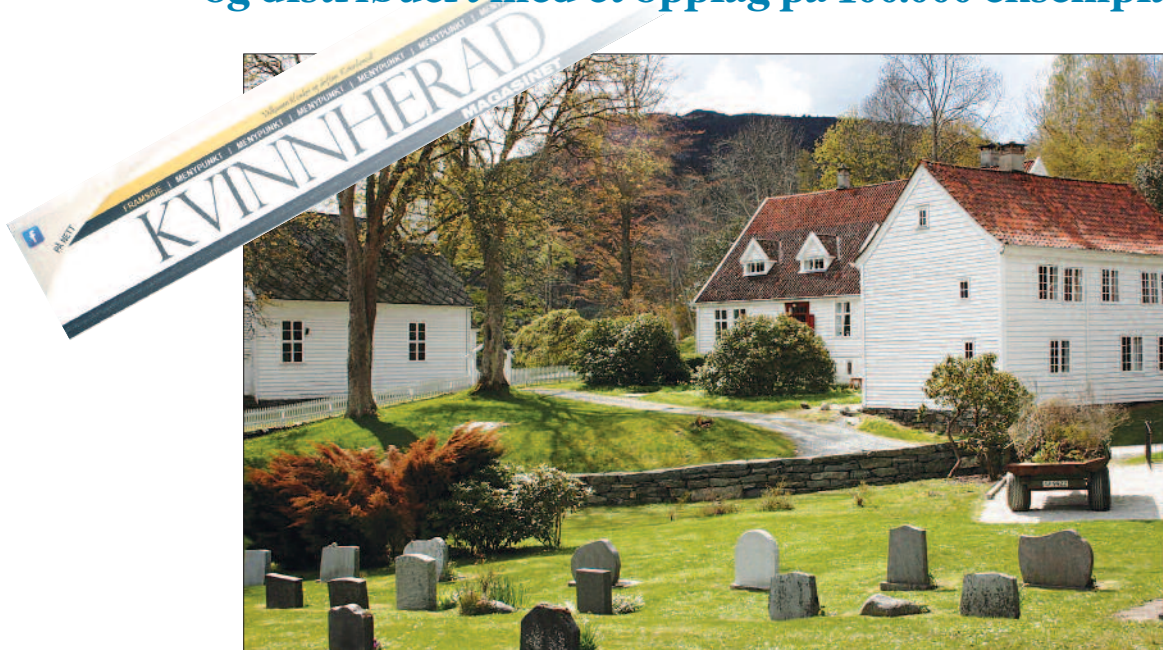
12. mai - 11. august 2010
Hovedhuset Fjellberg prestegard
Åpen for grupper o.a. tel.53478127
www.fjellbergprestegard.no

Påsketreff

Skjærtorsdag arrangerte vi, for tiende gang, påsketreff for lokalbefolkningen og feriefolk på øyen. Med smått og stort var vi vel 40 mennesker samlet rundt kaffebordene. Oppdekningen var medbragte kaker.

Sommerutgaven av **KVINNHERAD MAGASINET** ble trykket og distribuert med et opplag på 100.000 eksemplarer

Ein vårleg prestegard, med kyrkjegarden i framrunnen, kyrkja til venstre, hovudhuset i midten, og bispestova til høgre.

FJELBERG PRESTEGARD

Tekst og foto: Arne Gjerde

Fjelberg prestegard ligg i naturfagre og romantiske omgjevnader på Fjelbergøy, og i dag er dette eit av dei best ivaretekte anlegga i sitt slag i heile landet. Det er ei eiga stifting som eig og driv den gamle prestegarden.

Anlegget vert leigd ut til arrangement innan desse tre hovudområda:

- Eit *refugium* av forfattarar, musikarar, biletkunstnarar og andre kunstnargrupper.
- Ei ramme for seminar, styre- og studiearbeid.
- Lokale arrangement, som konsertar, marknad, utstillingar, fødselsdagar, slektsstemne og kyrkjekaffi.

Nærast vegg i vegg ligg den vakre Fjelberg kyrkje, noko som gjer prestegarden til ein perfekt stad å feira brudlaup.

Kvart år vert nye delar av anlegget restaurert og vidare utbygt. Dette skjer ved hjelp av midlar frå ulike fond og

stiftingar. Mange søknader vert kvart år sende til det offentlege, men ein endå større del kjem likevel frå private kjelder. Totalt er det så langt investert rundt 5 millionar, inkludert dugnad.

Normalsesongen varer ut september, då dabbar det av, sjølv om dei gjerne tek arrangement heile året. Catering er mogleg, eller mat kan ordnast via innleigd kokk. Mange av samlingane syter likevel for matlaginga sjølv og tykkjer det er sosialt å laga mat saman.

Det er i alt 9 bygningar som høyrer til prestegarden. Overnattingskapasiteten er på 25 senger, men dei reknar likevel 12-15 personar som meir høveleg for ei overnattingsgruppe.

Truls Grung fungerer som dagleg leiar og restaureringsansvarleg. Andre lokale eldsjeler har gjort ein svært stor innsats i å restaurera og driva prestegarden. Meir info finn du på www.fjelbergprestegard.no.

Velkommen til Fjelberg Prestegard

Sommerstid har prestegarden mellom anna blitt nytta til malkkurs.

Fjelberg Prestegard vart i 1980 åra peika ut som eit av to pilotprosjekt for ny bruk. Etter store investeringar og mange tusen dugnadstimar, kan denne praktfulle plassan no nyttast som ein møteplass i dei fleste høve.

I ordkraket heiter det at: Ein ser ikkje skogen for berre tre, det gjorde vel kanskje ikkje nokon i Kvinnherad heller då den gamle, ærverdige Fjelberg prestegard i si tid var i ferd med å enda til fortalls. Kanskje var lagarden enda då borgerskane Kari og Truls Grung i 1974 kjøpte den gamle lensmannsgården på Fjelbergøy. Ektepåret hadde også tidlegare restaurert gamle hus og la merke til at den friluftna prestegarden var i særleg dårlig stand. Truls sat i hovudstyret i Fortidsminneforeningen og vart ein sterk pådriver for å få blant anna Fjelberg Prestegard på fotogiggen.

Investert fem millionar

Hordaland fylkeskommune var tidleg i prosessen med å laga ei kalkyle over kostnadane med omsyn til restaurering, og utrekninga enda på om lag 1 million kroner. Det vart søkt om pengar frå kyrkje- og miljødepartementet samt frå fleire private fond.

Midlar frå dei private fonda kom raskt på plass, men underleg nok tok det heile fire år før kyrkjedepartementet fekk på plass sin del. Forfallt av prestegarden hadde skote fart, slik at no var summen for å restaurere dobbelt så mykje som dei hadde fått.

Til all likke hadde Kvinnherad kommune i mellomtida teke på seg kostnadane med å restaurere taket på Bispestova, slik at me kunne konsentrere oss om arbeidet på dei andre bygningane då endelig finansiering

Truls Grung viser stoff fram ett av dei historiske soveromma på Fjelberg Prestegard.

var på plass. Vegen vidare vart likevel lang å gå, noko alle som har prøvd å jobba i lag med byråkratar har fått erfara.

I 1987 vart Fjelberg Prestegard ei ideell stifting og allerede i 1994 fann den formelle overdringinga frå staten stad. I samarbeid med kulturavdelinga i Hordaland fylkeskommune laga stiftinga ein framdriftsplan for restaurering av dei i alt ni freda bygningane, ein plan som strekker seg heilt fram til 2015.

Til no er om lag 85 prosent av denne planen gjennomført, utan at stiftinga har måtta låna pengar. Dette har me fått til ved hjelp av stor dug-

nadsinnsats og gjennom gjever frå private fond og institusjonar. Til saman vil nok dette utgjere om lag fem millionar kroner, fortel Grung.

Frå gartner til dagleg leiar

I 28 år har Grung vore vakstmeister, gartner, handverkar, styreformann og no dagleg leiar for Fjelberg Prestegard. I tillegg har kona Hans Kari, som er intervjutekniker, heilt frå starten stift for arbeidet med å utarbeida fargar og forslag til historiske tapet. Kari har også velt ut tekstilar, sydd gardinar og måla golv- og ikkje-minst sådnt for innkjøp av antikvære møblar.

Den største oppgåva har vore innretinga av dei tre historiske romma i hovudhuset. Dei prestar som budde i Prestegarden frå 1850 til 1950-talet har no fått eigne rom kalla opp etter seg. Her finn ein familiebibliote, møblar og fargar frå desse tidsepokane. På denne måten prøver me å la romma fortelje litt om kvardagslivet for nokre av dei prestefamiliane som levde her i tidlegare tider.

– *Kva får folk som dykk til å bruka så mykje av frida på eit prosjekt som Fjelberg prestegard?*
– Me har heilt frå byrjinga sett rotar på Fjelberg. Arbeidet med prestegarden har gjeve oss mange gleder og

me har sett gode resultat av arbeidet. Dette er vart bidrag til samfunnsnying arbeid og me synes det er kjekt med dei mange positive attendemeldingane me har fått. At me til tider har møtt nokre motbakar og litt tillaup til misunnig, er noko me har valt å leggja bak oss, seier Grung.

Få leiar brukarar
Kva er så dei største utfordringane for prestegarden i framtida?

Det er fleire av dei, både store og små. Den største er kanskje å få brannsikra alle bygningane på ein skikkeleg måte. Stiftinga forvaltar store verdier og kulturminne som ikkje let seg er-

statte ved ein eventuell brann. Kostnadane med eit overrissingsanlegg eller liknande er rekna til om lag 1,2 millionar kroner, noko har me fått i form av gjever, men me vantar framleis ein god del. Problemet på Fjelbergøy er at me sjå det er no ikkje har tilgang på nok ferskvann til eit brannanlegg. Men me vonar at me i samarbeid med kommunen skal få til dette slik at me kan sikra både prestegarden og kyrkja i tilfelle brann. Av andre utfordringar er det viktig for stiftinga å få fleire til å bruka prestegarden. Me har nylig utarbeidd ei ny reklamafaldar som skal marknadføre Fjelberg Prestegard både til privatpersonar og næringsliv. Me kan

tilby plass til å få høyllap til kurs og konferansar. I samarbeid med Fjelberg sokneråd kan me også arrangere omvisningar i kyrkja, konsertar og anna. Men me er nøydde for å ta omsyn til at me ikkje kan ha arrangement som overdeleg bygningar og inventar.

– *Vil de kunna tilby overnatting og mat til dei som ynskjer det?*
– Me har eit litt meir avgrensa tilbod til overnatting no enn tidlegare grunna krav om tryggleik, men me kan framleis husa om lag 20 personar dersom det skulle vera ynskjeleg. Når det gjeld servering av mat kan me få dette til alt etter ynskje frå gjestene våre. Målar me å kunna sy i saman løyningar frå dei

Dagleg leiar ved Fjelberg Prestegard, Truls Grung, er glad for å ha ein erfaren handverkar som Lars Inge-mund Gjerte til å gjera restaureringsarbeid.

Det flotte hovedhuset på Fjelberg Prestegard kan brukast til konsertar og seminar.

Arve Fosse
arvegrenda.no

Nøgd med aktivitetsnivået

Ein magnet for kunst, kultur og kunnskap

Ein smilande Truls Grung gjer seg over at stadig fleire ynskjer opphald i Fjelberg prestegard.

Fjelberg prestegard med kyrkja som næraste nabo er ei prakfull tun i prakfull natur.

Gamle Fjelberg prestegard er utvikla til å verta ein stad der kunstnarar, forfatarar, botanikarar og andre kategoriar trekkjer til. Den kulturhistoriske staden som i lange tider hyste presten i prestegjeldet har fått sin renessans.

Fleire enn det me har tapsticket til har vilja koma til prestegarden dette året, fortel dagleg leiar i Stiftinga Fjelberg Prestegard, Truls Grung.

– Det er gjeitt å oppleva at me har lukkast med å få til det som var stiftinga si målsetjing heilt frå stiftinga vart skipa.

Ac. Haugaland og Sunnhordland pointederskt dette året la ei samling til Fjelberg prestegard skulle ved vera med og illustrert mangfaldet blant brukarane, pappekar Grung. Han fortel at dei aller flest som brukar prestegarden steller seg sjølv.

Sidan stiftinga Fjelberg Prestegard vart stifta er det investert om lag fem millionar for å ta vare på bygningane. Det siste som har skjedd er at bladet ved inngangen til kjøket som vart riva i 1927 no er bygd opp att. Såleis er ei arkitektonisk brisje på plass.

Den store interessa for å bruka prestegarden som har sengeplass til 25 tyder ikkje på at tidlegare brukarar har vorte plaga av spøkeri i seino levd og nattotmar.

– Det er rett rundt tre hovudmål: Prestegarden er til bruk for aktivistar som til dømes dlp, feiring av runde dagar og gravferd. Stiftinga Fjelberg prestegard rans- og se opphald. Hå sekkja inspi gjennom å h ein skriv litt koma og kva nærstadet gjet for kunstnarar.

– Me har om i løpet av eit beskjande, for Det er Fylkesminnekomiteen saman med Kvinnherad kommune, Hordaland fylkeskommune og Fjelberg bygdelag, som står bak den ideelle stiftinga. Grung har vore pådriver sidan starten i 1982, og er dagleg leiar for det freda anlegget, som i dag vert rekna for ein av dei best bevarte antikvære prestegardar i landet. Av aktivistar ved Fjelberg Prestegard

– Litt av filosofien bak kunstnaroppheida er at det skal vera eit tilbod uavhengig av personleg økonomi. Hovudintekta vår får me gjennom utleige til seminar og bedriftssamlingar, fortel Grung.

Vindagen er flott på Fjelbergøy, og det er lett å sjå kvifor denne staden byr

– Me har ei sa frodig her. Ideelt sett kan me ta imot mellom 10 og 20 besøkande samstundes, men me har i alt 25 sengeplassar, seier Grung.

The Caelo Gruppen
the@fjelbergpresten.no

et 7. litteraturseminaret i prestegården

Forfatteren Einar Økland var innleder og hadde foreslått «Vi pynter oss med horn» av Aksel Sandemose som bakgrunnsstoff. Det er en roman fra 1930-årene med en spesiell «mosaikk-preget» sjanger.

Både folk på Høyskolen og på Universitetet omtaler sunnhordlandsforfatteren Einar Økland som en av våre største Sandemose-kjenner. Han ga de 22 deltagerne både faglig utdyping og utfordringer til spennende diskusjoner.

Sandemose på nye baner

Aksel Sandemose. Artidene. Brev fra Kjøbenhavn. I bakte. Utgitt av Aksel Sandemose og Johan Vøgt. 80 sider.

Hermed begynner Aksel Sandemose å sende ut et kvartalskrift. I forordet sier han oppmerksom på at det ikke må bli forvekslet med et tidskrift. Det har ingen medarbeidere og tar ikke innsett stoff. I forordet sier han også:

Aksel Sandemose

«Grunnene til at jeg sender ut Artidene er følgende: Jeg vil utnytte diskusjoner med redaktører og forleggere om det jeg skriver, og jeg ønsker at de som leser meg skal få et helhetsbilde av mitt arbeid. Det får man ikke når arbeidet blir spredd over mange aviser og tidskrifter — en spredning som er ugunstig når ikke forfatteren for han begynner å skrive tar sikte på en bestemt avis, men fort skriver det han vil, og så siden begynner å undre på hvor han kan få det trykt. I mitt avis finnes det politiske, religiøse og andre skranker som ingen medarbeider får lov å sette opp. Disse skrankene er aldri identiske med dem dikteren selv har satt opp, og som er de eneste han bør finne seg i.»

Lenger ute i forordet sier han videre:

«Naturligvis er det ikke mulig å slippe unna den moderne teknikk og dens herredømme over litteraturen. Baktene mine må komme på samme måten som før, og en senter jo i blant ut døgnfrier som hører hjemme i avisen.»

Enda et avsnitt må tas med:

«Det er her foretatt å gi noen av grunnene til at jeg går i gang med Artidene. Det finnes andre grunner også, og den viktigste av dem alle er at jeg vil ha et sted der jeg kan skrive intimt og personlig, et sted der jeg ikke er under et mer eller mindre ekkent trykk av hva en kan få skrive i denne eller hin avis. Jeg vil ikke skrive annet enn det jeg har lyst til, og jeg vil forme

det etter mine egne normer. Om innholdet kunne jeg nok anlyse en del, men jeg vil ikke love noen ting. Jeg kommer nok til å skrive meget i epistelform, og kanskje såkk vil bli nok så privat farget, men er det ikke brevet som ligger under all litteratur?»

Det første boken er interessant. Hva seg på dette har bli en begynderbegivenhet vil ut bakte i tiden for til. Jeg sikter

Herfor inn skiffende lesaren er inne i skriver om det som vil i et innlegg av holder sprøtt serne såkket.

Forordet bidrar til om tikkell om (med spesi Det for er kanskje traktning perle biter.

Siste bok av Aksel Sandemose?
Av Philip Houm

«Hva er det som har skapt dikteren og forfatteren Aksel Sandemose? Språket er nævneværdig mange og forfatteren, men om han kan vi formulere nok. Nykøbing på Jylland (Kjære) og et guddommeligt ord på Nordenskjold, Nilsen.

Per Kroghs illustrasjon i Dagbladet 15.mai 1937. Den ble senere trykket under tittelen «Nykøbing i Jylland, også kalt Jante». Sandemose fikk trykket en rekke historier i Dagbladet i 1937, de fleste under merket «Espen», da han vikarierte for avisens faste skribent Johan Borgen.

Lunch i det fri for seminardeltagerne.

Misjonsalliansens
VIP-personer i Biblioteket.
Fra venstre: Åse Marie Haug,
misjonssekretær/taler,
Jørgen Haug, Hans Olav
Tungesvik, Marit Lindeklev.
Til høyre: presten Terje Nag.

Fjelbergstemne
for
32.
gang

misjonsalliansen
www.misjonsalliansen.no

Det tradisjonelle landsmøte
for Norsk Misjonsallianse
2. pinsedag samlet nesten
90 deltagere.

Som så ofte før var Hans
Olav Tungesvik en sentral
person. Han har også i
sammenheng med fylkes-
kommunens budsjett-
behandling vært en viktig
pådriver for økte bidrag til
drift av prestegården.

Middag i Almuestuen

Skånevikkoret sang under
misjonsstevnet 2. pinsedag.
Her lager de egen middag i
Bakeriet.

Leder var Lars Erik Tjelflaat

14 dagers Malerkurs

med Tor Olav Lunde

Kunstmaleren Tor Olav Lunde kom tilbake med elever også dette året.

1 ukes Botanikkurs

17. år på rad

Atelieet omgjort til tegnesal for 22 elever

Linda Joly og Elisabeth Irgens har ledet og inspirert Steinerskolens Botanikk-kurs i mange år.

Ikke lett å tegne blomster i regnvær!

Sommeren gikk med hele tre bryllup

HER SIER DE JA: Ingrid kjemper mot tårerne i det hun får ringen på fingeren av sin tilkomende ektemann.

STOLTE FORELDRE: Ingrid sine foreldre Einar (t.h.) og Margarete Melhus smilte om kapp med solen etter visjonen sammen med Bjørnars pappa Thorolf og mamma Arne-May Hopland.

SAMMEN FOR LIVET: Ingrid tok pusten fra alle i sin brudekjole fra Cosmobella, som er kjøpt på Jessheim. Skjøene er fra Agape, mens smykkene og øredobbene er av merket Swarovski. Bjørnar i telf smøking!

Endelig fikk hun sin drømmeprins **Det er NÅ eventyret starter!**

Lykkelig slutt! På dagen tre år etter at de ble sammen strålte Ingrid som en ekte prinsesse i armene til sin kjære Bjørnar.

Blendende vakker – fantastisk nydelig – magisk! Uansett hvilte adjelektiv vi slår opp i ordboken, er de ikke i stand til å beskrive synet som møtte gjestene og ikke minst brudgom Bjørnar Hopland (21) da kirkeleders på Fjellbergøy i Hordaland slo opp og Ingrid Berg Melhus (22) åpnet bursen seg i all sin prakt.

I den romantiske, gamle tretrinken sa paret et rørende «ja» til å dele resten av livet sammen.

– Dette har vært den største dagen i mitt liv. Et skikkelig eventyrbryllup! Tenk at jeg har fått mannen jeg elsker over alt på jord, stråler bruden etter den rørende visjonen.

– Da jeg så henne komme opp kirkegulvet sammen med pappan sin, strømmet tårerne på. Jeg var helt skjelvek, smiler den stolte brudgommen til Se og Hør.

Voideom forelskelse: At det var kjærlighet ved første blikk mellom de ferske ekteparet, trenger ingen å være i tvil om.

– Jeg ble voideksom forelsket med én gang. Det gikk vel bare to uker fra vi møtte hverandre, til vi ble kjærester. Jeg kunne ikke hatt en annen mann enn Bjørnar. Han er tålmodig og fornuftig – en

fantastisk mann!

– Dere er rett og slett som skapt for hverandre?

– Ja, det kan du si! Det er i hvert fall en helt spesiell og veldig sterk kjærlighet mellom oss. Det er faktisk på dagen tre år siden vi ble kjærester, avslører Ingrid.

Også brudgommen går tom for superlativer når han skal beskrive sin nybakte kone.

– Ingrid er fantastisk på alle måter. Utrolig snill og overbevisende. I tillegg er hun jo veldig dyktig musikalisk, roser Bjørnar.

Kjøpte leilighet: Nå avslører det unge og forelskede paret at de tar steget ilt ut og etablerer seg på Ingrid sine hjemsted Jessheim i Akershus.

– Vi har allerede kjøpt vår første leilighet sammen, så nå gleder vi oss veldig til innflyttingen, smiler de usigelig.

– Tenker dere på å få barn sammen?

– Nei, vi har bestemt oss for å vente i flere år med det. Nå skal vi først prioritere musikken og hverandre, sier Ingrid, for hun gledesstrålende koster seg om halsen på sin kjære og gir ham et lidenskapelig bryllupskys!

Som seg selv og lærer så godt det, altså godt til slutt for prinsessen. Og snipp, snapp snutte – så var eventyret titt!

TROND RASMUSSEN

NÅ ER VI ET: Ingrid og Bjørnar strålte av lykke etter at de var smidd i Hymens larker. Visjonen ble holdt på naturprinsesse Fjellbergøy i Kviteseid i Hordaland. Strålende sol og høy temperatur satte en perfekt ramme rundt dagen.

Jeg kunne ikke hatt en annen mann enn Bjørnar.

Ingrid Berg Melhus til Se og Hør

Meny

Forrett:
Kvite – og laksestjerne med grønn syltetips.
Nattsalat, løkrens og sitruskavling.

Hovedrett:
Kalkunbrød, sommergrønnsaker, sellerirotter, timiansylt og omvikte smulpeteier.

Dessert:
Panna Cotta med bringebær.
Mark julekake.
Kneisakula og
cajfi øst i peit vore.
Flere kaker utover kvelden.

Fengselet

Stiftelsen er i dialog med **Fengselet Mat og Vin** for å diskutere et utvidet samarbeid. Bedriften hadde ansvaret for flere arrangementer i 2010. De er med i kjeden «De historiske» Hotell og serveringssteder.

PÅ FJELBERGØY: Silje Olderkjær og Torgrim Rabben giftet seg på en liten øy som heter Fjelbergøy i Kvinnherad kommune.

FOTO: ATLE HELLAND

Bryllup i øyidyll

Silje Olderkjær og Torgrim Rabben giftet seg i Fjelberg kirke 3. juli. De har holdt sammen i syv år, og går en varmere fremtid i møte.

GURO H. BERGESEN
guro.bergesen@bt.no

Hvor lenge har dere kjent hverandre?
- Vi har kjent hverandre i omtrent ti år nå. Vi var bare venner i starten, men så ble vi kjærester og har vært det i snart syv år.

Hvor møttes dere?
- Vi møttes via en kollega av meg, på D'Sound-konsert faktisk.

Fridde etter ett år

Hvem fridde, når og hvor?
- Det var Torgrim som fridde. Vi var på ferie på Tenerife, og på 30-årsdagen min fridde han. Da hadde vi vært kjærester i ett år.

Så dere har vært forlovet i seks år?
- Ja. Det er lenge! Vi fikk to barn og fikk aldri tid til å gifte oss. Men så fant vi ut at vi bare var nødt til å ta oss tid, og det angrer vi ikke på.

Hvem sto for bryllupsplanleggingen?
- Det er jo meg da. Damene som gjør sånt. Hvordan var selve bryllupet?

- Det var helt fantastisk! Vi hadde det på en liten øy som heter Fjelbergøy i Kvinnherad kommune. Kirken ligger rett ved siden av gammel prestegård hvor vi hadde festen. Vi hadde omtrent 45 gjester, og jeg sang Jeff Buckleys versjon av Hallelujah til kjæresten min i kirken. Det var vel egentlig et todagersbryllup, fra fredag til søndag. Og så var vi veldig heldig med været.

Sparer bryllupsreisen

Hvor var dere på bryllupsreise?
- Vi har ikke hatt tid til det ennå, men vi tenker å begynne å planlegge det nå. Da blir det enten rundt jul, eller i starten av neste år.

Hva falt du for hos din partner?
- Han er en ordentlig gentleman med en veldig fin rumpe og nydelige øyne. Og så har han et veldig varmt vesen, det er nok det jeg liker best.

Hvordan er hverdagen som gift?
- Hverdagen har egentlig ikke forandret seg noe særlig, men innimellom tar jeg meg i å tenke «åh! jeg er gift!». Vi begynner jo å bli vant til det nå. Det er veldig fint å være gift. Trygt og godt.

Hvordan ser fremtiden ut?
- Vi planlegger å flytte til et varmt land i noen år, og det er spennende. Fremtiden ser veldig lys ut.

Første rekke fra v:
 Børje Lilaug Hoff,
 Frode Risnes,
 Leif Jæger,
 Pål Magne Bakka,
 Frode S. Halvorsen

Andre rekke fra v:
 Stig J. Harris,
 Christian S. Mathiassen,
 Knut R. Nergaard,
 Thomas Chr. Jarning

Tredje rekke fra v:
 Hallgeir Riisøen,
 Peder Kalrsson,
 Ståle Eeg Nielsen,
 Robert Neverdal,
 Tor Lars Onarheim

Partnermøte Advokatfirmaet Harris 25.-26. august

I slutten av august arrangerte Advokatfirmaet Harris partnermøte i prestegården med 16 deltagere.

Arkitekt Asgeir Damman hos Omega IAT ble nylig tildelt Bloomberg Int Property Award for boligprosjektet på Ådland på Stord. Prosjektet er spesielt tilpasset klimaet på Vestlandet.

Omvisning for Omega-ansatte

Et stort syn var det da veteranbåten «Lojal» gled inn mot prestegårdskaien med ansatte i bedriften Omega langs rekken.

Det ga et sus fra gamle dager!

Professor Haakon Fossen fra Universitetet i Bergen.
Foldinger i gneis-bergarter.

Professor Inge Aarseth samlet folk til Geologiens Dag. Han er for øvrig det siste barnefødte prestebarn på stedet. Det skjedde for 70 år siden.

Ledere med refleksevest klar for ekskursjon. Fra høyre: Prof. Dagfinn Moe (botanisk) og prof. Håkon Fossen og Inge Aarseth (geologi).

Sang i Almuestuen

Omvisning for 42 representanter for slekten Øvsthus på besøk med veteranbåten «Valentine»

Biskop og

Stavangerbispen Erling Pettersen og prostar i Rogaland bispedøme var onsdag og torsdag samla i Fjelberg prestegard. To gode arbeidsdagar, slår prost i Sauda, Arne O. Øystese, fast.

– Årleg har prostane fem seks samlingar der biskopen er med, forklarar Øystese. At me denne gongen la samlinga til Fjelberg lyt vel gjerne eg ta på meg. Eg er frå før kjend i Fjelberg, fortel prosten som har far som ei tid var sokneprest i Kvinnherad.

– *Kva tema har de hatt under denne samlinga?*

– Kort, fortalt, så kan det vel seiast slik: Dagsaktuelle saker og strategidrøftingar. Utveksling av erfaringar har vore eit viktig grunnlag for strategidrøftingane, forklarar Øystese som understrekar at slike samlingar er viktige som inspirasjonskjelde til vidare arbeid.

– *Sidan biskopen var med under samlinga var det for å lytta til prostane sine drøftingar?*

– Ja, det òg. Men biskopen er også vår overordna og viktig rådgjevar. Såleis er det trygt og godt å ha biskopen med. Han orienterte oss om saker som er aktuelle på landsbasis.

Prostekolegiet sa Sauda, konsulent prost Norod Stavsen og prost Kjel

– *Englekurs o kontakt med de brennheit tema den siste veka.*
Märtha Louis

prostar i prestegarden

GRENDA 18.9.2010

Samla på prestegardstrappa. Framme til høgre biskop Erling J. Pettersen. Dei andre på biletet er prost Arne O. Øystese, biskopens hjå Harald Svendsen, prost Kåre Mjølhus, Dalane, prost Ludvig Bjerkreim, Sandnes, prost Hege Gaard, Karmøy, prestgjerd, Haugesund, prost Jessry Huseby, Søre Ryfylke, prost Sigfred Sørensen, ytre Stavanger, domprost Berit M. Andersen og Børge Tjensland, Jæren.

...g evne til å ha
...i døde har vore
...i riksavisene
...Var prinsesse
...e og hennar

verksemd tema under sam-
linga i Fjelberg prestegard.

– Det var det ikkje, forsikrar
prost Arne O. Øystese.

Då biskop, prostar og råd-

gjevarar hjå biskopen stilte på
prestegardstrappa for foto-
grafering under ein kort pau-
se i drøftingane, kom det fram
eit samstemt utsegn. Fjelberg

er ein fantastisk plass.

Tekst/foto:
Torleiv Sydnes

Faksimilie Grenda 18. september.

Det geologiske naturgrunnlaget på Fjelbergøya

Fjelbergundet sett frå Borgundnuten. Gjestehamna i Sjøstova nærast. På Fjelbergøya i bakgrunnen ser ein sona med dyrka mark frå prestegarden og oppover mot Nordhus.

Inge Aarseth og
Haakon Fossen

Om namnet Fjelberg har eit geologisk opphav skal vi ikkje ta stilling til her, men vi kan få ei interessant geologisk oppleving om vi tar oss ein tur rundt på øya med kunnskapen om den geologiske historia til berg og jord. Det var nok det geologiske naturgrunnlaget som gjorde at øya tidleg vart busett og kom til å spela ei sentral rolle i Sunnhordland. I tillegg til jordsmonnet var dei gode hamnetilhøva i Fjelbergundet medverkande i så måte. Med ruskever på Bjoa- og Klosterfjorden var det godt å segla inn i det lune sundet mellom Fjelbergøy og Borgundøy.

Folk som slo seg ned på øya trong ikkje geologisk kunnskap for å velgja rett stad for gard og grunn. Store delar av øya er så karrig at det ville vore svelt-i-hel om ein busette seg der. Denne variasjonen skuldast for det meste den varierte undergrunnen. Klimaet spelar sjølvstøtt og inn, men den vesle øya byr ikkje på store skilnader med unntak av at sørsida har betre solinnstråling og er meir verna mot nordavinden.

Øya har bergartar frå fleire tidsperiodar, både frå prekambrium (eldre enn 542 millionar år), paleozoikum (545–251 mill år) og mesozoikum (251–66 mill år). Jorda som ligg oppå berggrunnen er komen på plass etter istida, enten ved at fjellet har forvittra til jordsmonn eller ved

at isbreen la att litt morenejord eller leirjord frå den tida dei låge delane av øya låg under havnivået. I tillegg har dei flate områda i vest og aust varierende dekke av torv og myrjord.

Det meste av berggrunnen på Fjelberg er ikke danna på staden, men har vandra inn frå område utanfor kysten under den kaledonske fjellkjededanninga då det nordamerikanske og det eurasiske kontinentet kolliderte for rundt 425 millionar år sidan. Den berggrunnen som ligg oppe i dagen i dag var trykt ned på rundt 20 km djup, og såleis utsett for metamorfose (høgt trykk og høg temperatur). Då vart dei opphavelige minerala omvandla, og om det fanst fossilar vart dei nok steikte og pressa til det ukjen-

To bilder frå gneisområdet i den austlege delen av øya.

Til venstre tydeleg bandgneis langs vegen mot Sundnes.

Til høgres store faldar på Sengjaneset ved innseglinga til Fjelbergundet frå aust.

nelege. Dei næraste fossila er funne på Stord og Bømlø (sjå Naturhistorisk Vegbok, Hordaland).

Berggrunnen aust for det oppdyrka området på øya (frå Sengjaneset i sør til Rossneset i nord) er frå prekambrium (tida før dei vanlege fossila levde). Berggrunnen har gjennomgått fleire fjellkjededanningar og blitt valsa ut til det vi kallar gneis, som er den bergarten vi har mest av i Noreg. Mineralsamansetninga er granittisk (kvarts, feltspat og glimmer) og minerala ligg i parallelle band danna under samanpressinga på djupet. Flak av den prekambriske gneisen vart reven laust under den kaledonske fjellkjededanninga og hamna her på Fjelbergøya saman med dei yngre bergartane: glimmerskifer og grønskifer. Under kontinentkollisjonen var bergartane så varme og mjuke at dei vart bøygd i store faldar. Fine døme på dette finn vi på «Sengjaneset» og langs vegen mot Sundnessundet. Den granittiske gneisen forvittrar seint og gjev eit magert jordsmonn. I dette området veks det

difor mest fureskog, og det meste av området utgjer ein fjellrygg.

På vestsida av øya ligg bergarten tonalitt som og har granittisk samansetning. Det er ein magmatisk bergart som vart danna ved størkning av ei granittisk smelte i havbotnskorpa nokolunde samstundes med den kaledonske fjellkjededanninga. Det er den bergarten som dekkjer det største arealet, om lag halve øya. Han inneheld kvarts og ein lys plagioklas-feltspat. Er det litt glimmer eller amfibol vil han kunne gje litt forvittringsjord, men på nordvestsida av Fjelbergøya er det lite fruktbart og mest fattig kystfuruskog. Langs skogsvegen frå Nordhus og opp mot Påskåsen er berggrunnen sers foliert («bladdelt») og har vore nytta til skifer på grunn av den gode kløven. Den er danna ved sterkt retta press under metamorfosen.

Bergartar blei danna på havbotnen

Så kjem vi til den geologiske kremen på øya: Det låge draget frå

Havn og prestegarden og nordover til gardane på Nordhus og vidare mot Breidvika og Nordhusvågen. Her finn vi to bergartar som opprinneleg vart danna på havbotnen, før dei to kontinenta kolliderte. Her vart det avsett leire som så vart pressa saman til leirskifer og seinare omdanna (metamorfosert) til glimmerskifer. I tillegg var det vulkansk aktivitet på havbotnen vest for det som no er Noreg. Der strøymde lava ut i havet og etter ei tid danna det seg vulkanøyar om lag som ved Japan og Fillipinane i dag. Denne basalten hadde basisk samansetning med minerala pyroksen og plagioklasfeltspat. Under kontinentkollisjonen vart basalten omdanna til grønskifer. På Fjelberg finn vi grønskifer fleire stader, både i Havn, langs vegen rett aust for Nordhusgarden, langs land i Nordhusvågen og mellom Breidvika og Kvernavika. Under metamorfosen vart minerala orientert parallelt og danna skiferflak som no står nesten vertikalt.

Frå vegen aust for Jespersengarden. Til venstre sterkt hallande grønskifer. Til høgre glimmerskifer, dekt av forvittringsjord.

Under jordbruksarealet midt over øya ligg det i tillegg til grønskifer også glimmerskifer. Denne opprinneleg sedimentære bergarten inneheld mykje glimmer i tillegg til litt kalk frå kalkdyr i havet. Både desse bergartane forvittrar lett til eit fruktbart jordsmonn, og det er mest på grunn av dette beltet med glimmerskifer og grønskifer at Fjelbergøya er eit fruktbart paradys. Det kan vi og sjå på markblomstrane om våren. Kravstore

blomar trivst godt her med litt kalk og glimmer i berggrunnen.

På nordaustpynten av Rossneset finst ein bergart som er av dei yngste på Vestlandet. Det er ein basaltisk gangbergart. Ein gangbergart er danna ved at magma har strøymt opp gjennom ein sprekk i berggrunnen. Desse sprekkene vart danna då Nordsjøbassenget tok til å opna seg i mesozoikum for om lag 250 millionar år sidan. Det var då Noreg og

England byrja å gli frå kvarandre, og det store sedimentbassenget under Nordsjøen vart danna. Då strøymde det opp basaltisk smelte langs desse sprekkene og lava flaut truleg ut på overflata, men no står berre gangane att sidan dagens overflate då låg på fleire kilometers djup. Den mørke gangbergarten vittrar lett, særleg når han er oppsprukken. Det finst liknande gangar på Halsnøy og fleire av øyane lenger vest. I Sunnhordland

Til venstre ein blå fiol og til høgre vårblomen over alle på Fjelbergøya: Primula veris.

Frå skogsvegen vest for Breidvika. Til venstre isskuringsstriper (frå venstre mot høgre). Dei svarte streka er sprekkar i fjellet fylt med jord. Til høgre skjel (kvite flekkar) i leire avsett for 12 500 år sidan utanfor isbreen som laga endemorena på Halsnøy.

er det relativt ofte mindre jord-skjely, og ein trur at dei kan ha samanheng med rørsler langs desse sprekkene.

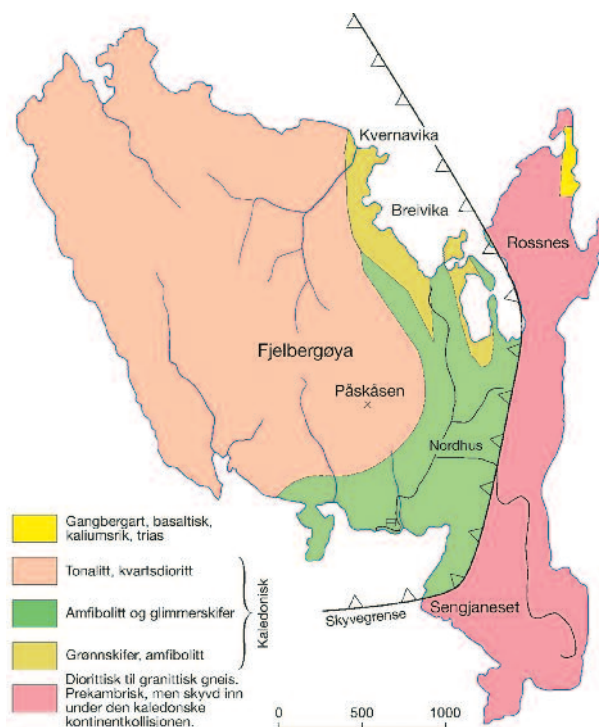
Frå tida då sprekkene vart fylt med basaltisk smelte og heilt fram mot istidene har vi ingen geologiske vitneprov på landjorda på Vestlandet. Landet heva seg sakte og vart nedtært av forvitring og gravande elvar. Der Hardangerfjorden (Klosterfjorden) no går rann den største elva i Hordaland før ho munna ut i sjøen sørvest for Bømlo. Når istidene sette inn følgde breen denne dalen og grov han djupare og djupare. Til slutt var Hardangerfjorden danna. Sjølve Fjelbergsundet vart gravd ut av isbreen gjennom fleire istider. Der forvitringa har fare fint med berget finn vi og mindre spor etter breen i form av isskuringsstriper. Dei er lettast å sjå under flomålet, men finst og langs skogsvegen vest for Breidvika.

Fjelbergøya dukka for siste gong fram under isen for omlag 13 500 år sidan. Då sto havnivået 65-70 m høgare enn i dag og leira

frå isbreen la seg på botnen. Istida vart avslutta med ein 1000 år lang «fimbulvinter» då Hardangerfjordbreen rykka heilt fram til Halsnøy og skuva saman endemorenen som no bind saman Halsnøy frå Klosteret til Høylandsbygd. I Klosterfjorden vart det då avsett 200 m tjukke lag av ishavleire. Langs skogsvegen vest for Breidvika kan ein enno finna

butte sandskjel (*Mya truncata*) nede i leira. Desse er om lag 12 500 år gamle.

Landet steig snøgt etter istida og klimaet vart gunstig for danning av både torv og forvittrings jord. Nordhusgarden dukka opp over havflata for 10 000 år sidan og alt låg til rette for at folk kunne busetja seg på øya, men det er ei anna historie.

Kart over berggrunnen på Fjelbergøya

Etter NGU.no sitt kart på internett. Kartteiknar Jane Ellingsen, Inst. for geovitenskap, Univ. i Bergen

HUSBUKKEN

NR. 2
1993

MEDEMSBLAD FOR FORTIDSMINNEFORENINGEN
BERGEN OG HORDALAND AVDELING

Artikkelen er et opptrykk fra
«Husbukken», nr. 2, 1993.

Det var ingen overveldende fornøyelse å stå på fergedekket mellom Leirvik og Fjelberg om kvelden den 15. februar 1993, men overveldende, absolutt.

En helgetur til den kjente prestegården ble realisert i en av de mest værfulle helger på denne siden av siste årsskifte. Bare dette gjorde turen ualmindelig bemerkelsesverdig og ikke minst minneverdig. Men det skjedde mer...!

Det var et ordentlig bikkjevær, som min bestefar ville ha sagt. Storm med regn i kastene, mørkt, en fergedørk ustadig som en luftmadrass med små tvillinger oppå. Der fremme en opplyst fergekai og det svake omrisset av Fjelberg kirke. De gamle prestegårdsbygningene visste vi lå rett bortenfor kirken, men synet av dem var mer tvunget frem av en velvillig anelse enn en konkret opplevelse. Som du forstår kunne det ikke være mer perfekt. Og bedre skulle det bli. Perfekt sublimt.

Den sublimе Fjelberg-turen

Knut Ormhaug

I riktig gamle dager ville voldsomheten i naturen vært mer en fiende som måtte bekjempes for at man skulle overleve. Det mystiske og dunkelt romantiske var en kvalitet som folk med karrig utkomme ikke etterstrebet. Annerledes ble det da byfolk begynte å oppsøke den uberørte og ukultiverte naturen for opplevelsens skyld. Villskapen og det omskiftelige, de voldsomme kontrastene og det storslåtte ble opplevelsverdige elementer i det norske landskapet. Dette gav den sublimе opplevelse, det som både tiltrakk og frastøtte på samme tid, det som gjorde mennesket lite og skrøpelig i møte med det imponerende skaperverket, det som turistnæringen i dag tjener store penger på. Det som gav oss en god pirring nedover ryggen der vi stod på fergedekket.

Hun stod der ensom og forhutret i lyset fra den grelle lyktestolpen på kaien. Tilsynshaveren. Vinden sendte hennes «Velkommen!» mot oss, og en bevegelse med hånden: Denne vei, godtfolk. Vi fikk en rask orientering om det praktiske og installerte oss i rommene i andre etasje i hovedbygningen. Eva Røyrane hadde vært her før, men var likevel entusiastisk: «Det er bad til hvert rom!» I første etasje, selve stas-etasje, var det store tomme rom uten lys. Befaring av det restaureringsarbeide som er gjort her måtte utstå til dagslyset kom dagen derpå, men på kjøkkenet var alt i funksjon. Den store og

imponerende gruen ble kveldens samlingspunkt. Tenn opp, og frem med Røyranes sagnomsuste fiske-suppe. Bevaringsverdig, både Eva og suppen. Sublimt.

En fin lørdags morgen. Været hadde lagt seg ned på litt, og gav oss anledning til å traske øyen fra vest til øst. Men stopp litt!, vi må ta en titt på prestegården. Mye er gjort, og mer gjenstår. I annen etasje er det opparbeidet gode arbeidsværelser, atelier, soverom og bad. Dette har neppe vært i de fordums presters fremtidsplaner, men stedet skal fungere i en ny sammenheng. Prestegården skal brukes, det skal skapes et nytt og akseptabelt grunnlag for vern av både hovedbygning og resten av anlegget. I første etasje er Dagligstuen så og si tilbakeført. Kjøkkenet er opparbeidet, men ikke tilbakeført – bortsett fra gruen, som nærmer seg slutførelse. Det praktiske ved stedets nye funksjon som refugium har vært mer retningssivende for kjøkkenet enn en antikvarisk puritanisme. De andre bygningene i anlegget viste at det skal bli vanskelig å unngå en betydelig innsats i årene som kommer, før drømmen er realisert. Drømmen til Truls Grung.

Nå skal man ikke karakterisere Truls som en drømmer. Han er heller en mann som ser muligheter, som har øye for den positive verdi et ferdigstilt restaureringsprosjekt av denne typen vil ha for Fjelberg og regionen. Ikke bare på

grunn av anlegget, men også i tilknytning til det naturmiljø anlegget inngår i. Det fikk vi til fulle bekreftet gjennom vår lille synfaring langs oppgatte stier. Naturskjønne omgivelser er en betegnelse som man ofte ser i brosjyrer. For Fjellbergs vedkommende er det et svakt uttrykk. Et perfekt pittoresk sunnhordlandsk landskap med variasjon fra skogkledd utmark til velpleid innmark, fra storslåtte utsikter til kystlinjens intime idyller gir perfekt harmoni i sjelen. Tenk deg en fin sommerdag på dette stedet! Man kan bli varlig poetisk i sinnet, man kan takke vår skaper, man kan ønske å gro fast, man kan fortape seg..., men dette skulle jo bli sublimt! Tilbake til den stormfulle opplevelse, kvelden for mørkets grumme, men dog så attråverdige hemmeligheter.

Stormen satte inn med mørket. Det lune og varme kjøkkenet ble ekstra tiltrekkende som oppholdsrom. Lammesteik på plass i steikeovnen, ild i gruen, og spansk druesaft i glassene. Så skjer det en nesten-ulykke:

Strømmen slutter å strømme!

Og ikke bare hos oss, men i hele Sunnhordland. Vår første tanke går til lammesteiken. Røyrane kan berolige. Steiken vil bli ferdig på ettervarmen. Så blir det å lete frem stearinlys. Utenfor er det mørkere enn svart maling, men stormnatten er full av liv, vinden sørger for det. Vi sitter der fem personer på en øde øy, ingen muligheter for å komme derfra, og uti mørket er det mer enn bare mørke....

Det var bare det som manglet. Grete Holstad har en idé. Etter middag henter hun Roald Dahls skumle svartebok. Stedet og situasjonen roper på en ny sublinitet, en skrekkehistorie. Hun begynner å lese. Etter hvert sitter alle i dyp konsentrasjon om historien, regn og vind klasker mot vinduene. Så, en total overrumpling, en uhyggesvri som skrur seg plutselig inn i marginen. Mørket begynner å leve. To harde dunk fra utsiden av kjøkkenveggen. Overrasket taushet rundt bordet. Asbjørn Kristoffersen løsner forsiktig jerngrepet rundt bordplaten og griper fortvilet etter et halmstrå: Det var du, Knut! Men nei, det var det ikke. Lyden kom utenfra.

Vi sender ut en mann som har levd lenge og har voksne barn som klarer seg selv.

Rolf Simonsen bekjemper motlysten og gløtter forsiktig på døren. Støttegruppen skubber litt på. Ingenting. Bare stormnatten. Tror vi.

Natten ble lang og ekstra mørk. Det ble tungt for enkelte å lukke øynene helt. Slik kom dagslyset som en befrielse, og i tillegg var det gudstjeneste i kirken så og si vegg i vegg. Søk og du skal finne trøst. Asbjørn kom ned i hvilepuls, og søndagens avreise til Halsnøy nærmet seg. Først en telefon til tilsynshaveren for å melde avgang. Alt i orden og vi hadde hatt det utmerket til tross for både vær og lite strøm... men vi hadde hatt denne opplevelsen i går kveld. «Det var gamlepresten!!» Hun var overbevisende i målet. Men det var ingenting å frykte. Han var en del av stedets ånd, så og si. Kanskje han overvåker den nye given for stedet, passer på og gleder seg over entusiasmen. En antikvarisk vaktmester med et budskap: Trø varsomt, Truls, trøvarsomt.

Altertavlen i Fjelberg kirke

Dag H. Sæverud

I Fjelberg kirke er altertavlen det mest iøyenfallende inventarstykket, Størst, sentralt plassert i aksen langs skipet og med en rimelig lysende fargeprakt. Det sentrale bildet er av det siste måltid Kristus hadde med sine følgesvenner, før han ble slept til korset for å lide offerdøden for menneskenes synder.

Nesten alle gamle altertavler i norske kirker har en framstilling av Nattverden, enten som hovedbilde eller plassert nederst, nærmest selve alterbordet. Det er nok fordi det er fra dette bordet nattverden blir administrert. Derfor eksisterer det en mengde utforminger av dette, helt spesielle måltidet. De enkelte stilarter har forskjellige måter å gjengi motivet; middelalder med stive, oppstilte representative figurer, renessanse med deltakerne sirlig ordnet i en romlig ramme, barokken med følelsesladet dramatik, romantikkens med sin søtladne tolkning, til modernismens overraskende uttrykk.

Da er det ikke vanskelig å tidsbestemme hovedmotivet i altertavlen i Fjelberg. Den fremstiller apostlene sittende i et rom, med en slags oppbygning til venstre, og en ubestemmelig avslutning avrommet til høyre. Over figurene går et bølgende draperi, som forsterker det som foregår ved bordet. De elleve apostlene ser ut for å være intenst opptatt av hva Kristus sier. Bare en av dem, som sitter i forgrunnen, og snur seg mot oss, betrakterne av bildet. Det må være en barokk framstilling av motivet.

Komposisjonen går tilbake på

en av de mest kjente malere i den tidlige barokk-perioden, Peter Paul Rubens. Mange detaljer er forenklet, fargeholdningen annerledes. Og det er speilvendt. Men det er tilstrekkelig mange elementer til å utrydde all tvil, det er en kopi etter Rubens. Hvem som har malt bildet i Fjelberg, vet man ikke. Det blir ikke hovedspørsmålet her. Men det kan gi inspirasjon til tanker og funderinger om kring bildet. Med fantasi, korrigert av viten, kan kanskje bringe oss litt nærmere innpå bildet og hans om har malt det.

Rubens var en av de største malere i sin tid. Han var født 1577 og døde 1640. Han var ikke bare maler, han ble også en etterspurt diplomat, som reiste rundt blant de ulike fyrstehoffene i Europa. Etter noen år i Roma, slo han seg ned i Antwerpen, en travel handelsby i fyrstedømmet Brabant, styrt av den katolske Habsburger-slekten.

I Roma hadde Rubens deltatt i den katolske kirkes motreformasjon. Den gikk ut på å styrke de rettroende, og få de frafalne reformete kirkesamfunn tilbake i folden. Ved hjelp av bilder skulle Rubens med sterke følelser, kraftige farger, og intrikat symbolbruk lokke betrakteren over til sin side. Derfor er det et paradoks at det finnes så mange bilder etter Rubenskomposisjoner rundt i norske kirker. Den luthersk-evangeliske kirke, som Danmark-Norge var en del av, sto i sterk opposisjon til den katolske. Dansk-norsk lovgiving satte strenge straffer for katolsk religionsutøvelse, en lovgiving som ikke ble opphevet i Norge før 1846.

Noe av forklaringen er kanskje at komposisjonene som finnes i norske kirker er scener fra Jesu liv. De var «konfesjonsnøytrale», og ikke farlige for lutheranere. Derfor finnes ikke andre av Rubens komposisjoner, som for eksempel «Nattverdens triumf». Det er et av Rubens største verk, både fysisk og innholdsmessig. Dette motivet fantes ikke i norske kirker på 16- og 1700-tallet. Ulikt syn på Nattverden var noe som skilte de to konfesjonene fra hverandre.

Fjelbergs altertavle og Rubens bilde er speilvendte. Det har sin forklaring. Rubens var berømt, og hans komposisjoner var etterspurt. Ikke minst av håndverksmalere rundt i Europa. Bare i Norge fantes det nærmere tusen kirker. De fleste hadde bare tilgang til håndverkere, som hadde sin utdanning i fargelegging av flater, og kopiering av motiver. Så det var et stort marked for gode komposisjoner. Rubens var en dyktig forretningsmann, i tillegg til diplomat og maler. Naturligvis ble hans komposisjoner kopiert. For å få noe utav det, lot han grafikere lage kopperstikk av dem, som så ble solgt til de håndverksmalere som hadde råd til det. En kopi, tegnet direkte på kopperplaten blir speilvendt når man trykker den. Det lar seg gjøre å speilvende den, men slikt tar tid. Det gjaldt å komme først ut på markedet med produktet.

Den som laget kopien av Rubens «Nattverden» var Boëtius Bolswert. Han bodde i Antwerpen, var en god katolikk, og en dyktig grafiker. Flere av Rubens komposisjoner er spredd gjennom

hans grafiske verksted. Et anstendig verksted i Norge, som tok sikte på å få en bestilling for kirken, måtte ha en samling gode motiver av de viktigste hendelsene i Kristi liv. Et kopperstikk kan gjengi motivets figurer og plassering, og rommet rundt dem. Men bildets farger mangler. Det er lite trolig maleren i Fjelberg hadde vært i Antwerpen og Rubens verksted før bildet ble levert til bestilleren. Så han sto der uten anvisninger til hvilke farger Rubens hadde brukt.

Det fantes tradisjoner for hvilke farger enkelte man skulle bruke til bestemte personer. Noen hundre år tidligere, i middelalderen, var dette et viktig poeng. På den tid Fjelberg fikk sitt altertavlemaleri var nok tradisjonen svakere. Så når Kristus, den edleste personen bildet har samme farge på kappen som den mest forhatte, kan det ha en simpel forklaring.

I alle framstillinger av nattverden, sitter Judas på motsatt side av bordet enn Kristus. At det er Judas kan alle med et minimum av bibelhistorisk kunnskap se. Han har en pengepeng i fanget, pungen han har de 30 sølvpengene han fikk for å identifisere Kristus for ordensmakten. Korrekt fargekoding var kanskje ikke det viktigste for maleren. Den unge apostelen til høyre for Judas er kledd i en blå kjortel. En rød fargeklatt vil veie opp for den blå og skape balanse i bildet.

I nattverdsbildet i Fjelberg har maleren gitt både Judas og den unge apostelen på solide stoler å sitte på. I Rubens originale komposisjon, og i Bolwerts kopperstikk ligger det en hund ved Judas føt-

ter. At hunden er borte skal man ikke legge altfor stor vekt på. Det er andre detaljer fra både Rubens og Bolwerts framstillinger som han har utelatt. Men akkurat dette med Rubens hund kan være morsomt å dvele litt ved.

Det er noe spesielt med Rubens billedproduksjon og hunder. Hunder opptrer i mange av hans komposisjoner, både som viktige elementer, og mer tilfeldig. Nå var det slik at Rubens var en travel mann, og som andre malere med suksess på denne tiden, hadde han organisert sitt atelier med assistenter. Både læregutter og svenner, men også fullt utdannede malere, som tidvis hadde egne karrierer. Og det måtte han, om hans skulle få levert de mange bestillinger fra kongehus, fyrster, mektige organisasjoner, og ikke minst kirken. Disse bestillingene kunne være så store at det var umulig for en enkelt kunstner å oppfylle kontrakten alene. Til det franske kongehus skulle han lever 21 malerier på to år, noen av bildene var 3-4 meter høye, og noen 7 meter lange! Kontrakten sa at han selv skulle male det viktigste ved figurene, assistenter kunne gjøre resten.

En av hans assistenter var Frans Snyder, som var spesialist i å male dyr. Vi vet såpass om Rubens arbeidsrutiner, at han skisserte opp selve komposisjonen, kom innom atelieret og malte ansikter, hender og andre viktige detaljer. Bakgrunnen, utfylling av farger på klær og slikt var assistentenes oppgave. Frans Snyder var sikkert en samvittighetsfull assistent, ivrig til å tilfredsstille sin mester. Så, når Rubens hadde gjort sine kontaktoppfyllende ansikter og hender for dagen, eller var borte månedsvis på sine diplomatiske reiser, gjorde Snyder det han kunne best, malte til sine dyr. Kanskje det er forklaringen på hundene på Rubens mange bilder?

Tilbake til alterbildet i Fjelberg kirke. I en landsens kirke på vestlandet sitter en maler som har fått i oppdrag å male et bilde av den første nattverd. Til hjelp har han et kopperstikk, som hjelper ham med å organisere figurene og rommet. Fargeleggingen må han selv fine ut av. Rødt er en farge som er lett å skaffe, gjør seg godt og er billig. Den blå er vesentlig dyrere. Og han har kanskje lest sin bibel, eller hørt nøye etter når presten leste evangelieteksten i påsken. Den nevner ingenting om en hund.

Så velger han sine farger, kniper litt inn på det blå, smører kraftig med rødt, på den måten går kanskje oppdraget med overskudd? Og hvorfor ta med bikkja, den var jo ikke der. Hva maleren har tenkt får vil aldri vite. Men man kan jo tenke sitt.

Kan altertavlen i Fjelberg kirke være malt av Elias Fiigenschoug?

Altertavlen i Fjelberg kirke er skåret av klokker Niels Nielsen Høyby på Stord rundt 1730. Både krusifikset og nattverdmalерiet er bygget inn i altertavlen, og stammer trolig fra stavkirken. Utgangspunktet for «Nattverden» skal være et maleri av Peter Paul Rubens' maleri, som idag henger i Pinacoteca di Brera museet i Milano. Det er malt i 1630.

Truls Grung

Kunsthistoriker Dag Sæverud har i en annen artikkel i denne beretningen skrevet utfyllende om Rubens sitt liv og virke. Det var tradisjon å lage kobberstikk av de beste maleriene til Rubens og å distribuere de speilvendte sort/hvit trykkene for salg. Håndverkere som fikk i oppdrag å utsmykke kirker brukte gjerne motiver fra slike trykk som utgangspunkt i sine arbeider. Det er åpenbart at «vårt» maleri på Fjelberg er en speilvendt kopi av maleriet i Milano.

Vi har stilt spørsmål om fargevalget og hvorfor hunden ved Judas sine ben er utelatt på «vårt» Nattverdsbilde. Dette har Dag Sæverud utdypet i sin artikkel. Men han har ikke drøftet hvem som kan ha malt bildet. Kan det være Elias Fiigenschoug?

Kvinnheradsforfatteren Hans Nerhus skrev for 50 år siden boken «Norges eldste landskapsmaleri og mesteren Elias Fiigenschoug». Senere riksantikvar Stephan Tschudi Madsen anmeldte denne boken i URD nr.21/1957.

I bladet er maleriet «De Hellige tre Kongers tilbedelse» av Rubens

gjengitt og sidestilt med Fiigenschougs maleri med samme motiv i Mariakirken i Bergen. Hovedelementene er de samme, men fremstillingen er speilvendt i arbeidet som er signert Fiigenschoug. Dette forklares med at Fiigenschoug hadde sikret seg flere kobberstikk etter Rubens, som så dannet forbilder for hans større komposisjoner. Men trykkene var altså som nevnt speilvendt i forhold til det opprinnelige motiv.

Elias Fiigenschougs livsverk falt mellom 1630 og 1660. Tschudi Madsen skriver at det er mye som tyder på at han var elev av Salo-

Kongenes tilbedelse, 1643. Johan Mestmacher-epitafiet, Mariakirken, Bergen. Malt av Elias Fiigenschoug.

Kongenes tilbedelse. Original av Rubens. Fiigenschoug bygget sitt maleri på en speilvendt kopi av dette bildet.

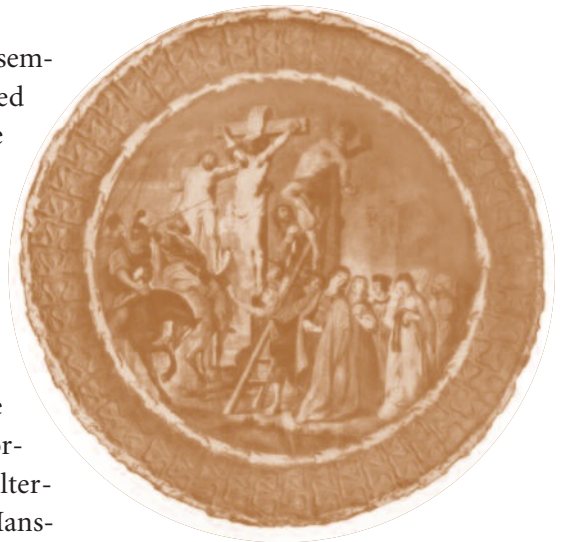
mon von Haven i Bergen, men sikkert er det ikke. Men han må nok ha vært en vandrende svenn i det nederlandske kulturområdet, noe hans stil vitner om. Trolig var det der han ble en så ivrig beundrer av Rubens og sikret seg kobberstikk av hans arbeider. I koppskattmantallet for Bergen i 1645 er han innført som «Elias Contrafeier och hans Quinde» og vi vet at han hadde en svenn og en tjenestepike. Han bodde i et lite hus nær Domkirken i Bergen og hadde glassmester Claus Wortmand og Peter Bilthogger som nærmeste naboer. Hans Nerhus karkteriserer dette som «et fornøyelig lite bergensk Quarter Latin»!

Fiigenschoug ansees som den ledende kunstnerpersonlighet i Norge på midten av 1600-tallet og er kjent både som portrettmaler og kirkekunstner. «Kongenes tilbedelse» i Mariakirken, «Korsfestelsen» i Voss kirke og «Opp-

standelsen» i Ølve kirke er eksempler på det siste. Alle med motiv hentet fra speilvendte koppertrykk av Rubens. Ølve maleriet er trolig malt i 1640 og gitt til kirken i 1644. Motivet er fra alterbildet Rubens malte til Antwerpen kirke. Man har fabulert over om personen i nedre venstre billedkant er et selvportrett eller et portrett av altertavlens donator «Christen Hanssøn Fouget udi Sundhordlehn». Personen holder sin høyre hånd på en stor hund,- et motiv som går igjen på maleriene av Rubens.

Når det gjelder korsfestelsesbildet innfelt i den gamle gotiske altertavlen i Voss kirke er motivet hentet fra et Rubensmaleri fra 1620, som i dag henger i Antwerpen Museum.

Det er blitt pekt på at en rekke kirker nordpå fikk nye altertavler omkring 1650-årene. Blant disse nevnes Bodin, Dønnes, Hemnes,

Korsfestelsen. Alterbilde i Voss kirke. Signert E. F. Men uten årstall

Meløy, Ofoten og Steigen. Det hevdes at alle ble laget i Bergen og trolig ble alle staffert av Fiigenschoug. Ser man hele hans produksjon av kirkemalerier, epitafier og altertavler, som alle er bygget på forbilder, er det nærliggende å anta at også maleriet på altertavlen i Fjelberg kirke er malt av Fiigenschoug.

Alterbildet i Ølve. Malt i 1640. Gitt til kirken 1644. Malt av Elias Figenschau.

Johannes' halshugging. 1643. Hans Bonhoff-epitafiet. Mariakirken i Bergen.

Skoleavis med prestegården som kilde

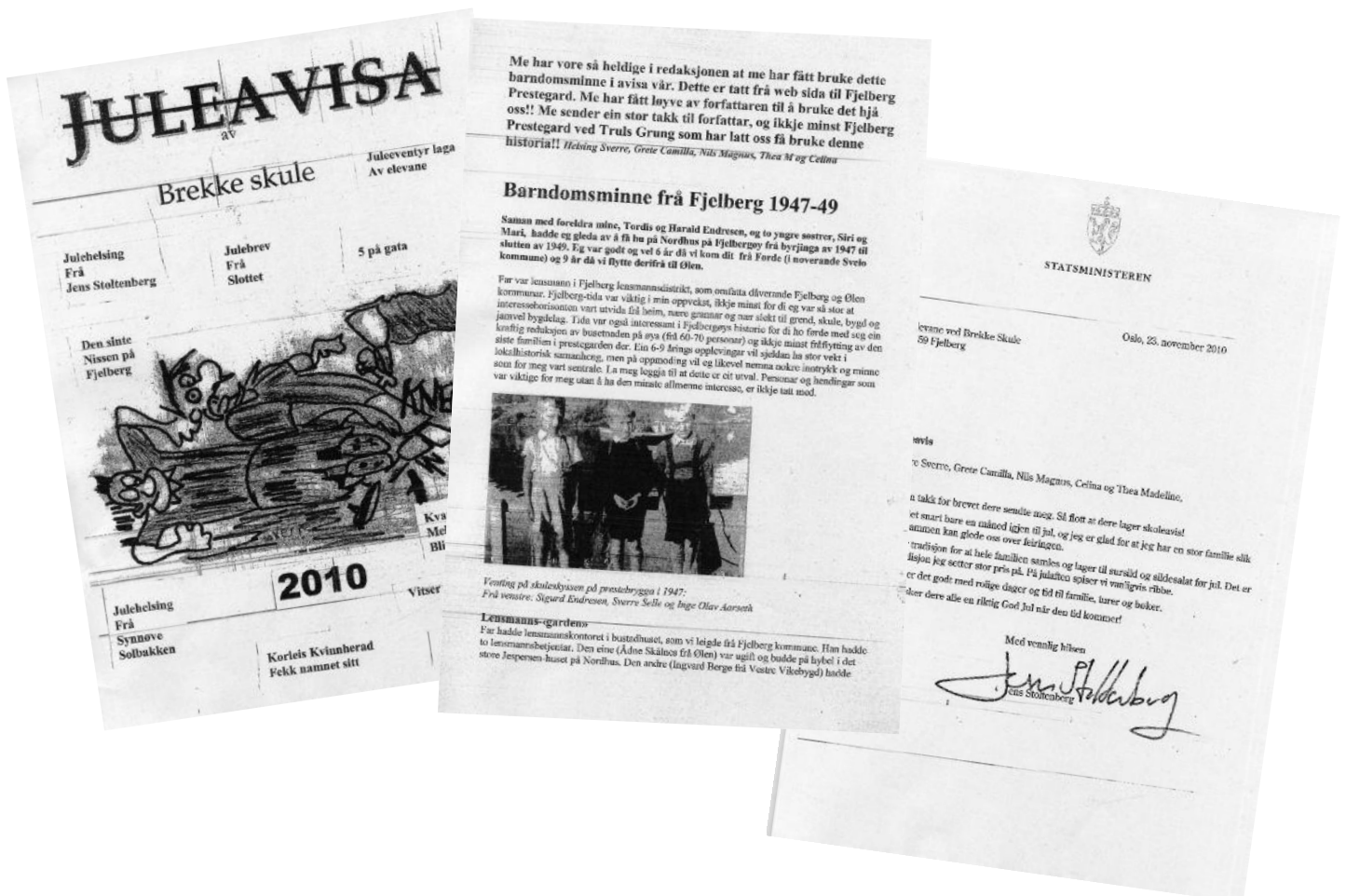
Hanne Lise Berge

Dette med juleavis startet vi her på Brekke skole for mange år siden. Eg tror det begynte allerede første året jeg var lærer her i 1995. Siden har vi holdt denne tradisjonen når jeg har vært lærer. Det var noen år da det var annen rektor, og da tror jeg ikke at det ble gjort. Grunnen til at vi har skoleavis her, er at elevene lærer mange ting gjennom å lage en avis. De må få innsikt i hvordan vi intervjuer personer, hva som er viktig og hvordan vi må spørre for å få annet enn ja og

nei svar. Videre lærer de seg å skrive et intervju over til en sammenhengende tekst. De lærer også å skrive sakprosa og eventyr. De lærer å skrive vitser, finne oppgaver osv... Med andre ord lærer de innom veldig mye av det som står i fagplanen med å lage en avis. Temaet i avisene finner vi lærerne på. For meg som er veldig opptatt av sosialhistorie og Fjelberg, faller det naturlig å fokusere på historier fra stedet. Før om årene har vi vært opptatt av lokalhistorie fra vår egen tid. Da har elevene vært å intervjuet folk om gamle dager. Men når en av elevene ville intervju meg for å

høre hvordan jeg feiret jul i gamle dager....synest jeg at det var på tide å finne på noe annet...he he .. jeg synest jo selv at jeg ikke er så gammel at de kan intervju meg om gamle dager....

I år gikk vi lengre tilbake i tid. Vi fokuserte segner om Fjelberg og området rundt. Vi ville også finne ut om hvordan andre hadde opplevet å bo på Fjelberg i svunnen tid. Vi var i år opptatt av at våre lesere skulle lese ting de kanskje ikke var klar over fra før av, eller hadde glemt ut. Derfor valgte vi i år å utelate lokalbefolkningen i

prosessen. Ingen ble spurt om noe, eller fikk vite noe om hva avisa inneholdt før den kom ut. Resultatet av det var overveldene!! Vi har fått veldig mange flotte tilbakemeldinger på avisa, og alle har faktisk kommentert hvor gøy det var å lese om barn-

dommsminner som vi fikk låne fra deg! Mange av de eldre er ikke på nettet så de har ikke mulighet til å lese hva som står på Fjelberg Prestegard sine sider. De fleste synes faktisk at årets avis er den beste som er kommet ut, og de har lest den fra perm til perm!! Vi

kommer nok til å videreføre dette til neste år!!

Det er 5 elever på skolen vår, som er 7 og 8 år. De jobbet med avisa fra midten av november og til utgivelsesdagen som var 13. desember 2010.

Ein ny kulturstrategi for Hordaland

Onsdag 10. november 2010

Torsdag 11. november 2010

09.00 Registrering
10.00 Kulturinnslag v/ Annlag Børshheim
10.15 Helsing v/ Heige André Njåstad, leiar for Kultur- og ressursutvalet Hordaland fylkeskommune

Møteleing: Bert W. Eidey, Kultur- og ressursutvalet og Anna Elisa Tryti, fylkeskultursekt

IDRETT OG FRILUFTSLIV:
"REFORMAR – ROT, BOT ELLER BETRING?"
Møteleing: Stig Hegholm, Kultur- og ressursutvalet og Britt Karen Sjøeld, fylkesidrettssej, Hordaland fylkeskommune.

10.30 Samhandlingsreforma – løpspel for å skape betre helse Videohelsing
Anne-Grete Strøm-Erichsen, Helse- og omsorgsminister

10.40 Korleis kan idretten bidra i høve til samhandlingsreforma – kva med dei som ikkje er medlem i idretten?
Tove Paule, idrettspresident, Norges idrettsforbund

11.10 Samhandlingsreform og forvaltningsreform – ei ny rolle for friluftslivet
Lasse Heimdal, generalsekretær, Friluftslivets fellesorganisasjon

11.40 Aktiv pause

11.50 Rett behandling, på rett stad, til rett tid
Anne Line Berglia, folkehelsekoordinator, Buskerud fylkeskommune

12.10 Fiks Bergen – eit godt døme, men likevel utfordrande!
Harald V. Hove, byråd for kultur, kirke, idrett og eiarskap, Bergen kommune

12.30 Lunsj

13.30 **Arbeidsseminar:**
1. Kom i (samhandlings)reform! Frå reform til aktive modellar
2. Anlegg som skapar ein aktiv kvardag
3. Frå Harare til Hordaland – aktiv kvardag for fleirkulturelle
4. Frå Loddørfjord til London – satsing mot Paralympics 2012

15.00 Aktiv pause

15.15 "Meir enn berre fagre ord!" Korleis drive lobbyverksemd på ulike nivå
Kjersti Toppe, stortingsrepresentant / nestleiar i Helse- og omsorgskomiteen

15.45 Yoga med Jens og Uro med Guro

MUSEUM:
NYE TRENDAR I MUSEA – POLITIKK FOR FRAMTIDA
Møteleing: Bert W. Eidey, Kultur- og ressursutvalet og Per Morten Elvehovd, fylkeskonservator, Hordaland fylkeskommune.

Sejsonen om den nye museums politikken inviterer til samtalar om aktuelle tema.

10.30 Velkomen og introduksjon til dagen
Bert W. Eidey, Kultur- og ressursutvalet, Hordaland fylkeskommune

10.45 Nasjonal museums politik
a. Nye tider – forvikling eller utvikling?
ABM-utvikling
b. Vi og dei andre i sentrum og periferi
Erlend Høyesteren, direktør, Kunstmusea i Bergen

11.30 Musea ut i samfunnet
a. Eit museum – mange kommunar
Jane Junger, direktør, Sunnhordland museum
b. Kva skal kommunane med musea?
Liv Kari Eskeland, ordførar, Stord kommune

12.00 Utvikling av digitale tenester i musea
a. Ingen objekt utan digitalisering
Karin Gjelsten, avdelingssej, Bergen Byarkiv
b. Kjenger, ballar og hardingfalar
Trude Hofflandsdal Letnes, direktør, Hørdanger og Voss Museum

12.30 Lunsj

13.30 Rockheim – frå autentiske museumsobjekt til regissert oppleving
Arvid Espere, prosjektidretør, Rockheim

14.00 Pause

14.15 Ecomuseu – korleis kombinere det å ta vare på handverktøysproduksjon med å tena pengar?
Heige André Njåstad, leiar av Kultur- og ressursutvalet, Hordaland fylkeskommune

Handlingsboren kunnskap – museumsobjekt?
Atle Ove Martinussen, direktør, Museumssenteret i Hordaland

14.45 Merknader og oppsummering
Per Øyvind Råse, direktør, Bymuseet i Bergen

BIBLIOTEK:
NYTT LØFT FOR BIBLIOTEKA – STRATEGIAR FOR FRAMTIDA
Møteleing: Aud Karin Sælen, Kultur- og ressursutvalet og fylkesbibliotksej Ruth Ørnhoit, Hordaland fylkeskommune.

10.30 Velkomen og introduksjon til dagen ved møteleiarane

10.45 Hovudformål i den nasjonale bibliotek politikken er å utvikle robuste og omstillingsdyktige bibliotek som kan tilby alle innbyggjarar betre bibliotektenester. Korleis arbeider Nasjonalbiblioteket for å oppnå dette? Sjøleigjar for framtidens bibliotek. Tankar om status og utvikling
Vigdja Moe Skarstein, Nasjonalbibliotekar

11.15 Oppfølging av viktige punkt i Bibliotekmeldinga
Leikny Haga Indergaard, direktør

11.30 Pause

11.45 Utvikling av digitale tenester i Nasjonalbiblioteket
Svein Arne Solbakk, direktør for IKT og digitalisering

12.05 Korleis kan Nasjonalbiblioteket si formidlings-teneste vere relevant for biblioteka?
Mant Vestli, direktør for formidling

12.30 Lunsj

13.30 Samhandling og oppgavdeling mellom stat, fylke og kommunar om bibliotekutvikling
Paneldeltett med nasjonalbibliotekar Vigdja Moe Skarstein, politiker Aud Karin Sælen, bibliotksej Bjørnar Withbro, Stord folkebibliotek og Sunnhordlandsbiblioteka og bibliotksej Kari Utkilen, Austheim bibliotek og Nordhordlandsbiblioteka
Debatteleiar: fylkesbibliotksej Ruth Ørnhoit

14.45 Pause

15.00 Mellom stat og kommune: Utvikling av strategiar for fylket sin bibliotek politik
Kafediskusjon

09.00 Velkomen ved Heige André Njåstad, leiar av Kultur- og ressursutvalet, Hordaland fylkeskommune

Kunstnarleg innslag v/ Dag Arnesen

09.15 Kva med den regionale kultur politikken?
Libbra Jeffery Fjell, statssekreter, Kulturdepartementet

09.45 Ein ny kulturstrategi for Vestlandet og for Hordaland
Anna Elisa Tryti, fylkeskultursej

10.05 Pause

10.15 Kulturkraft frå Vestlandet
Tom Remlov, direktør for Den Norske Opera og Ballett

10.45 Samtidig kunstproduksjon i internasjonalt perspektiv
Solveig Øvstebo, direktør Bergen Kunsthall

11.00 Korleis står det til i kommunane? Kommunal kultursektor i endring
Oddveig Storstad, sosiolog, Norsk Senter for Bygdeforskning

11.20 Kvifor vinn alltid idretten?
Hans B Skaset, tidlegare ekspedisjonssjef i idrettsavdelingen i Kulturdepartementet

11.40 Bergen som kulturelt kraftsenter på Vestlandet
Harald V. Hove, byråd for kultur, kirke, idrett og eiarskap, Bergen kommune

12.00 Lunsj

13.00 Årets kulturkommune Hordaland v/ Norsk Kulturforum Hordaland
Prisen vert delt ut ved fylkesvaraordførar Tom Christer Nilsen

13.15 10 år etter ABM-meldinga: Arkiv, bibliotek og museum mellom sentrum og periferi
Samtale med leiar for ABM-utvikling Stein Slyngstad, generalsekretær i Norges museumsforbund Tron Wigeland Nilsen, leiar av Kultur- og ressursutvalet i Hordaland fylkeskommune Heige André Njåstad, fylkeskonservator Per Morten Elvehovd, fylkesbibliotksej Ruth Ørnhoit og fylkesarkivar Anne Aune (Kultur- og idrettsavdelings, Hordaland fylkeskommune)

Samtalen vert leia av Ronny Skaar

13.45 Pause

14.00 Vi utviklar ein ny kulturstrategi saman

14.45 Kultur i monstret: Sentrum og periferi i kultur politikken
Anna Viken, journalist

15.15 Samspel - stat - region - kommune
- Korleis få nasjonal og internasjonalt merkemd
Dagleg ved Per Borge Hansen, festingssej og Georg Arnesstad, Fou-direktør

15.45 Slutt

15.50 "Reformar – rot, bot eller betring?" Eit skråblikk på aktiv kvardag for folk i Hordaland
Linda Eide, journalist NRK

ca. 16.20 Slutt

18.45 **Bergen Turlag inviterer til "ope Friluftslivets hus" i Marken med omvisning og informasjon**

20.00 Middag
Kulturinnslag v/ Thomas Espedal, forfattar og "En stjerneklar konsert" - jazz / folkemusikk
Utdeling av kulturarbeidarprisen 2010

Fjelberg Prestegard i Sunnhordland

Bak stiftelsen Fjelberg Prestegard står:
FORENINGEN TIL NORSKE FORTIDSMINNESMERKERS BEVARING • FJELBERG BYGDALAG
KVINNHERAD KOMMUNE • HORDALAND FYLKESKOMMUNE

Adresse: Stiftelsen Fjelberg prestegard, 5459 Fjelberg • www.fjelbergprestegard.no • e-post: truls.grung@kraemmerhuset.no